

ศิลปะและโบราณคดีปราสาทพระวิหาร

ศรีศิขเรศวร

ปราสาทพระวิหาร

ศ.ดร. ศักดิ์ชัย สายสิงห์
คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศรัทธาเรศวร :
ปราสาทพระวิหาร

EXAMPLE

หน้าบันที่มุขใต้ด้านใน บริเวณโคปุระที่ ๓ แสดงภาพอุมาเทศวร ซึ่งเป็นชั้นที่ใกล้
เทพเจ้าสูงสุด คือ พระอิศวร

ศรีศิขเรศวร : ปราสาทพระวิหาร

ศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ชัย สายสิงห์

EXAMPLE

ภาพจากปก

โกปุระที่ ๓ เป็นอาคาร
จัตุรมุข มีโครงสร้างของหลังคา
ที่เป็นเครื่องไม้แกะสลัก ซึ่ง
พังทลายลงหมดแล้ว

หนังสือเล่มนี้พิมพ์ด้วยหมึก
ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
เพื่อปกป้องธรรมชาติ
และสุขภาพของผู้อ่าน

ศรีศิขเรศวร : ปราสาทพระวิหาร
ศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ชัย สายสิงห์

พิมพ์ครั้งแรก : มิถุนายน ๒๕๕๖

ราคา ๑๕๐ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

ศักดิ์ชัย สายสิงห์, ศาสตราจารย์ ดร.

ศรีศิขเรศวร : ปราสาทพระวิหาร.

กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๖.

๑๙๒ หน้า : ภาพประกอบ.

๑. ศาสนาฮินดู. ศาสนสถาน ปราสาทพระวิหาร

ศรีศิขเรศวร ประวัติ

I ชื่อเรื่อง

294.5

ISBN 978 974 02 1114 3

สำนักพิมพ์มติชน

- ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : สุพจน์ แจ้งเร็ว, จุฬาลักษณ์ ภูเกิด,
นางนุช สิงห์เดชะ
- ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : กิตติวรรณ เท่งวิเศษ
- รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : รุจิรัตน์ ทิมวัฒน์
- บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ ภูนปาน
- หัวหน้ากองบรรณาธิการ : อพิสิทธิ์ อีระจากรวรรณ
- พิสูจน์อักษร : โชติช่วง ะวัน | พัทน์สิน อินทรหอม
- ศิลปกรรม : นุสรา สมบุญรัตน์
- ออกแบบปก : สุลักษณ์ ภูนปาน
- ประชาสัมพันธ์ : ชัยญา สกฤดา

บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) : ๑๒ ถนนเทศบาลนามูม

ประชาชนนิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๔๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๑๓๓๕

โทรสาร ๐ ๒๕๔๙ ๕๘๑๘

แม่พิมพ์สี-ขาวดำ : กองพิมพ์สี บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน)

๑๒ ถนนเทศบาลนามูม ประชาชนนิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ

๑๐๙๐๐ โทรศัพท์ ๐ ๒๕๔๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๒๔๐๐-๒๔๐๒

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด ๒๙/๑ หมู่ ๕ ถนนสุขาประชา

สรรค์ ๒ ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด นนทบุรี ๑๑๑๒๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๔๔ ๒๑๓๓, ๐ ๒๕๔๒ ๐๕๙๖

โทรสาร ๐ ๒๕๔๒ ๐๕๙๗

จัดจำหน่ายโดย : บริษัท งานดี จำกัด (ในเครือมติชน) ๑๒ ถนน

เทศบาลนามูม ประชาชนนิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๔๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๐, ๓๓๕๑

โทรสาร ๐ ๒๕๔๑ ๙๐๑๒

Matichon Publishing House a division of Matichon Public Co., Ltd.

12 Tethsabannaruean Rd, Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900
Thailand

คำนำ (๖)

๑ สังคมวัฒนธรรมของชุมชน
ที่เกี่ยวข้องกับปราสาทพระวิหาร ๒

๒ ปราสาทพระวิหาร :
ความเข้าใจเบื้องต้นจากหลักฐานทางศิลปกรรม ๒๐

๓ ศิลปกรรมตามเส้นทางสู่ปราสาทประธาน ๔๐

บันไดทางขึ้นปราสาทพระวิหาร ๔๐

สะพานนาคร ๔๔

โคปุระที่ ๑ ๔๗

โคปุระที่ ๒ ๕๕

โคปุระที่ ๓ ๗๒

โคปุระที่ ๔ ๘๔

โคปุระที่ ๕ และปราสาทประธาน ๑๐๕

๔ หลักฐานทางโบราณคดี
ที่พบรอบๆ ปราสาทพระวิหาร ๑๒๘

บรรณานุกรม ๑๕๗

ภาคผนวก ๑๖๑

ความเห็นแย้งในกรณีกัมพูชา

ขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก ๑๖๒

คำนำ

ศรีศิขเรศวร : ปราสาทพระวิหาร

ปราสาทพระวิหาร มีชื่อที่ปรากฏในจารึก คือ “ศรีศิขเรศวร” เป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกายที่สร้างขึ้นในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ปราสาทตั้งอยู่บนเขาพระวิหาร บริเวณเส้นแบ่งเขตแดนไทยกับกัมพูชา ปราสาทพระวิหารจึงเป็นชนวนทางการเมืองและเป็นปัญหาระหว่างประเทศมาอย่างยาวนาน จนกระทั่งปัจจุบันก็ยังไม่สามารถหาข้อยุติได้ ตามความเข้าใจของคนไทย คือ ปราสาทพระวิหารควรอยู่ในเขตแดนไทยถ้าใช้การแบ่งเส้นเขตแดนตามหลักการสากล แต่ปัญหาเกิดจากการที่ประเทศฝรั่งเศสได้ทำการแบ่งเขตแดนไว้ตั้งแต่สมัยกัมพูชายังเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ได้กำหนดเส้นแบ่งตัวปราสาทไว้ในดินแดนกัมพูชา และเมื่อเกิดกรณีพิพาท ศาลโลกได้ตัดสินว่าปราสาทพระวิหารเป็นของกัมพูชา ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ จึงนับเป็นการพ่ายแพ้ต่อกัมพูชา (ครั้งที่ ๑)

เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ เมื่อองค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้ประกาศขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกตามการเสนอขอของประเทศกัมพูชา ซึ่งเท่ากับว่าชาวเขมรได้เป็นเจ้าของปราสาทพระวิหารอย่างถูกต้องแต่เพียงผู้เดียว จึงทำให้คนไทยมีความรู้สึกที่เราได้เสียหรือแพ้ต่อเขมรเป็นครั้งที่ ๒ และปัญหาที่ตามมาจนถึงในปัจจุบันนี้ที่เขมรได้ฟ้องร้องศาลโลกอีกครั้งหนึ่งเรื่องดินแดนรอบปราสาทพระวิหารว่าเป็นของกัมพูชา ตามแผนบริหารจัดการมรดกโลก ซึ่งอาจทำให้ศาลการณันันว่าไทยต้องเสียดินแดนส่วนนี้ไปและอาจหมายถึงเป็นการแพ้เป็นครั้งที่ ๓

เหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นมาจากการเมืองและศักดิ์ศรีของความเป็นชาติของเขมร ที่แต่ในอดีตเคยเป็นเมืองประเทศราชของไทยมาตั้งแต่สมัยอยุธยาจนมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ชาวเขมรจึงมีความรู้สึกว่าได้ไทยมาโดยตลอด ดังนั้นเมื่อมีการชนคดี

ปราสาทพระวิหารจึงทำให้ชาวเขมรมีความรู้สึกว่าได้ชนะไทย ด้วยเหตุนี้กรณีปราสาทพระวิหารจึงเป็นประเด็นสำคัญทางการเมืองของทั้ง ๒ ประเทศสืบมา

การนำเสนอ “ศรีศิขเรศวร : ปราสาทพระวิหาร” ในครั้งนี้ไม่เกี่ยวกับเรื่องการเมืองใดๆ ทั้งสิ้น แต่เป็นการเสนอข้อมูลทางวิชาการ ด้านศิลปะและโบราณคดีที่แสดงให้เห็นถึงประวัติความเป็นมา รูปแบบศิลปกรรม แนวคิดและคติการสร้างศาสนสถานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแห่งนี้ในอดีต โดยการย้อนยุคไปยังพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ที่ยังไม่มีเส้นเขตแดนไทยและกัมพูชา เพื่อการรับรู้ข้อมูลในลักษณะของการอธิบายและนำเสนอหลักฐานทางศิลปกรรมและจารึกที่ปรากฏอยู่

จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านจะได้รับรู้ ทำความเข้าใจ ความเป็นมาและความสำคัญของปราสาทพระวิหารในฐานะตัวแทนของหลักฐานทางวัฒนธรรมที่แท้จริงที่ไม่ใช่เครื่องมือทางการเมืองของนักการเมืองหรือปัญหาระหว่างประเทศ ในส่วนตัวของผู้เขียนมีความเห็นว่าถ้าจะให้กรณีพิพาทเรื่องปราสาทพระวิหารระหว่างไทยกับกัมพูชายุติลงได้ดีด้วยดี ขอเสนอให้มีการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกร่วมกันในส่วนของหลักฐานอื่นๆ ที่ปรากฏในดินแดนไทยที่มีความสัมพันธ์กับปราสาทพระวิหาร จะแสดงให้เห็นถึงความสมบูรณ์ของตัวปราสาทและชุมชนโบราณคือผู้สร้างและผู้ที่ใช้ศาสนสถาน ในส่วนของดินแดนปัจจุบันขอให้เป็นไปตามหลักการสากลโดยเป็นเรื่องของการตกลงร่วมกันระหว่าง ๒ ประเทศเท่านั้น และร่วมกันดูแลรักษาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

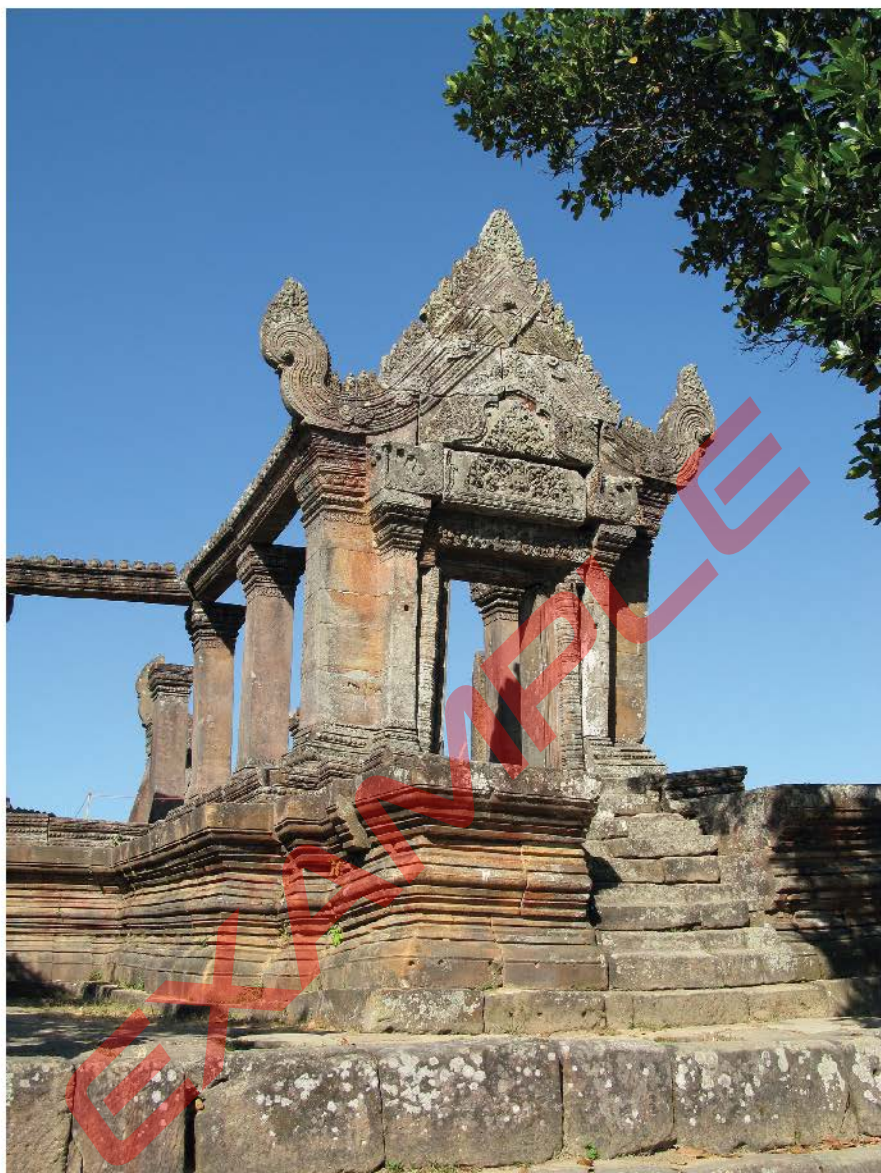
ศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ชัย สายสิงห์

ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

จุดสะพานนาครมีบันไดนำขึ้นสู่โคปุระที่ ๑

โคปุระที่ ๑ มุขตะวันออก ที่ยังมีส่วนเสา กรอบหน้าบัน และหน้าบันครบถ้วนสมบูรณ์

(บน) โคปุระที่ ๒ (ล่าง) หน้าบันที่มุมใต้ บริเวณโคปุระที่ ๒ แสดงภาพกัณฐกาวตาร

(๑๐) ศรีศิขเรศวร : ปราสาทพระวิหาร

(บน) โคปุระที่ ๓ (ล่าง) หน้าบันที่มุมใต้ บริเวณโคปุระที่ ๓ แสดงภาพอุมาเหศวร

(บน) โคปุระที่ ๓ ทางพระดำเนิน เสาทางเรียงและสะพานนาคนาสู่โคปุระที่ ๔ (ล่าง)
โคปุระที่ ๔

(บน) มณฑิรหน้า หน้าประตูทางเข้าโคปุระปราสาทประธาน (ล่าง) ระเบียงคด
ภายในบริเวณปราสาทประธาน

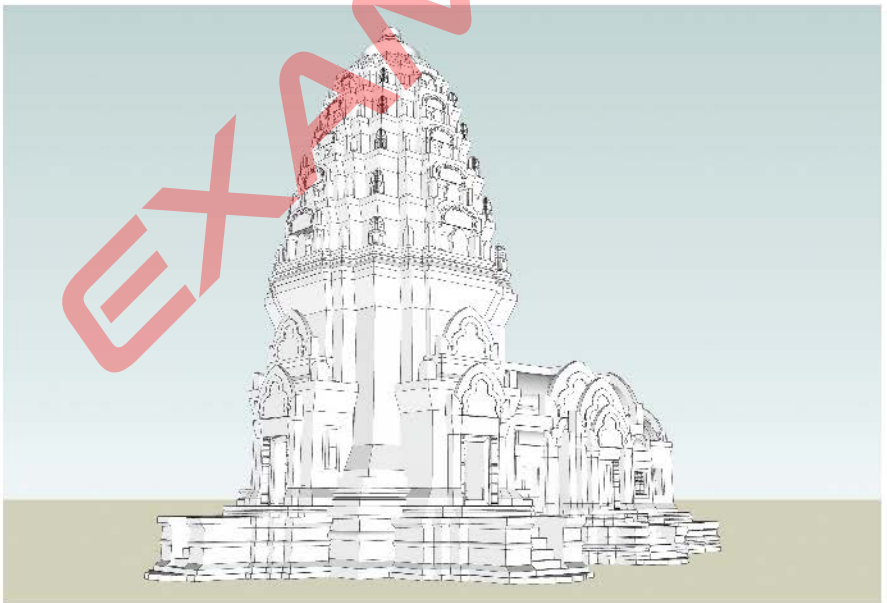
(บน) ปราสาทประธานในปัจจุบันที่ส่วนยอดพังลงมา คงเหลือมณฑปที่ยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ (ล่าง) ปราสาทโดนดวล เป็นปราสาทหลังเดียวโดดๆ ตั้งอยู่ที่บ้านภูมิซรอล อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ห่างจากผามออีแดง ๓๐๐ เมตร

(๑๔) ศรีศิขเรศวร : ปราสาทพระวิหาร

รูปทรงสันนิษฐานปราสาทประธานและระเบียงคด วิเคราะห์รูปแบบและเขียนโดย
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. สันติ เล็กสุขุม

ศรียะศวร :
ปราสาทพระวิหาร

EXAMPLE

๑

ดินแดนภาคอีสานของประเทศไทยจัดเป็น
แอ่งอารยธรรมที่สำคัญ พบหลักฐานการอยู่
อาศัยของมนุษย์มาแล้วตั้งแต่สมัยก่อนประวัติ
ศาสตร์ ดังตัวอย่างเช่น วัฒนธรรมบ้านเชียงที่
จัดอยู่ในยุคโลหะตอนปลาย เชื่อว่าเจ้าของวัฒน
ธรรมนี้ได้พัฒนาการเข้าสู่ประวัติศาสตร์ในเวลา
ต่อมา ซึ่งขึ้นอยู่กับ การติดต่อกับโลกภายนอก
โดยเฉพาะการรับวัฒนธรรมทางศาสนาเข้ามา
ได้แก่ศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์จนทำให้
ระบบความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมนั้นเปลี่ยนไป การ
เปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญนี้ น่าจะเป็นการรับอิทธิพล
ทางศาสนาจากภาคกลางของประเทศไทยหรือ

สังคมวัฒนธรรมของชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับปราสาทพระวิหาร

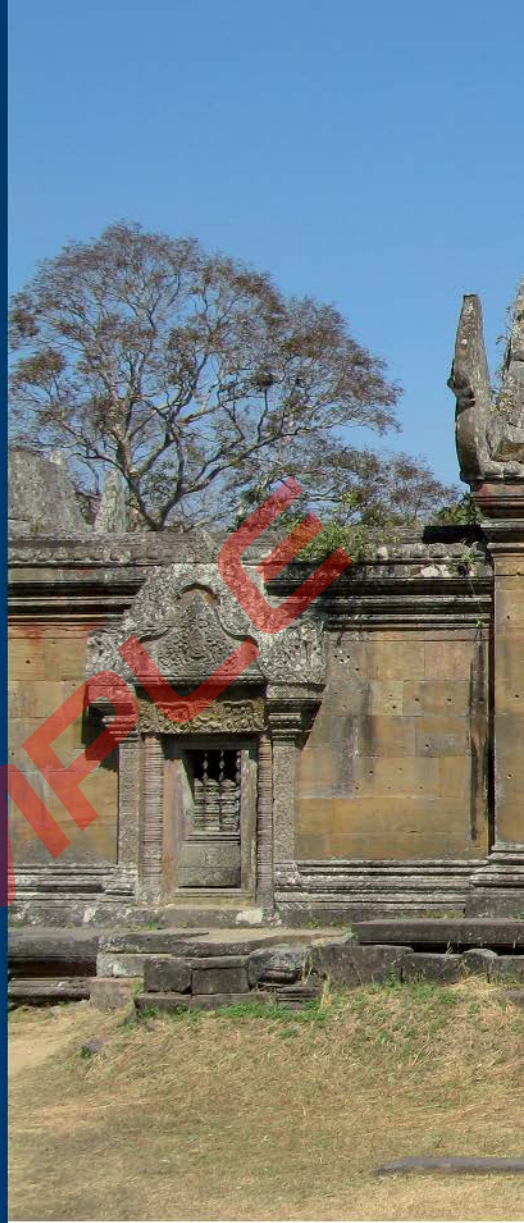
ส่วนหนึ่งจากกัมพูชา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทางวัฒนธรรมและการเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ในที่สุด

พื้นที่บริเวณปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในเขตจังหวัดศรีสะเกษที่ต่อเนื่องกับแนวชายแดนกัมพูชา บริเวณอำเภอขุนหาญ อำเภออุษันห์ และอำเภอกันทรลักษ์ ได้พบหลักฐานทางโบราณคดีว่ามีแหล่งชุมชนโบราณกระจายอยู่หลายแห่ง ชุมชนโบราณดังกล่าวบางแห่งมีคูน้ำคันดินล้อมรอบ ซึ่งสิ่งก่อสร้างลักษณะนี้ได้พบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย แถบบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลและลุ่มแม่น้ำชี ตั้งแต่เมื่อราวพุทธศตวรรษ

“...การนำเสนอ ‘ศรีศิขเรศวร : ปราสาทพระวิหาร’ ในครั้งนี้ไม่เกี่ยวกับเรื่องการเมืองใดๆ ทั้งสิ้น แต่เป็นการเสนอข้อมูลทางวิชาการ ด้านศิลปะและโบราณคดีที่แสดงให้เห็นถึงประวัติความเป็นมา รูปแบบศิลปกรรม แนวคิดและคติการสร้างศาสนสถานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแห่งนี้ในอดีต โดยการย้อนยุคไปยังพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ที่ยังไม่มีเส้นเขตแดนไทยและกัมพูชา เพื่อการรับรู้ข้อมูลในลักษณะของการอธิบายและนำชมหลักฐานทางศิลปกรรมและจารึกที่ปรากฏอยู่

จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านจะได้รับรู้ ทำความเข้าใจ ความเป็นมาและความสำคัญของปราสาทพระวิหารในฐานะตัวแทนของหลักฐานทางวัฒนธรรมที่แท้จริงที่ไม่ใช่เครื่องมือทางการเมืองของนักการเมืองหรือปัญหาระหว่างประเทศ...”

(จาก คำนำ)

ประวัติด้านศิลป
ISBN 978-974-02-1114-3

ราคา ๑๕๐ บาท